

**EVOLUȚIA CONCEPTULUI STRATEGIC AL NATO
– continuitatea și flexibilitatea unei alianțe în mediul internațional
de securitate –**

**The EVOLUTION of NATO's STRATEGIC CONCEPT
– continuity and flexibility of an alliance in the international
security environment –**

General de brigadă (r) prof. univ. dr. Viorel BUȚA*

Acest articol este centrat pe evoluția Conceptului Strategic al NATO, cu accent asupra procesului de elaborare a noului Concept Strategic (2010). Acesta identifică caracteristicile centrale ale noului mediu de securitate, specifică principiile generale ale Alianței de abordare a noilor aspecte de securitate și oferă linii directoare pentru adaptarea continuă a forțelor sale militare.

Cuvinte cheie: *Concept Strategic; NATO; mediu de securitate; viitoare misiuni militare.*

This article is focused on the evolution of NATO's Strategic Concept, with the accent on the drafting process of the new Strategic Concept (2010). It identifies the central features of the new security environment, specifies the general principles of the Alliance in order to address the new security issues and provides guidelines for the continuous adaptation of its forces.

Keywords: *Strategic Concept; NATO; security environment; future military missions.*

* Universitatea Națională de Apărare „Carol I”; e-mail: vbuta49@yahoo.com

Înființată în anul 1949, odată cu semnarea Tratatului de la Washington, NATO a parcurs până la Summit-ul de la Lisabona mai multe etape ce au presupus transformări majore cu ajutorul cărora a putut fi considerată alianța politico-militară cu cel mai mare succes. Astăzi are un parteneriat special cu Rusia, discuții pentru o implicare mai activă a Germaniei în misiunile din afara Europei etc. Într-o perioadă de peste o jumătate de secol, în care a cunoscut și un spectaculos proces de transformare, NATO și-a schimbat Conceptul Strategic în patru rânduri: 1952, 1967, 1991 și 1999. Plecând de la „Conceptul Strategic pentru Apărarea Zonei Nord-Atlantice”¹, din 1949, bazat pe operațiuni de apărare teritorială la scară mare, împotriva unei potențiale invazii sovietice, în 1952 a fost propus Conceptul Strategic al „ripostei masive”², care intenționa să descurajeze orice tentativă de atac împotriva oricărui membru NATO, prin amenințarea cu riposta întregului potențial militar, inclusiv prin folosirea armelor nucleare. După ce numărul posesorilor de arsenal nuclear a crescut și descurajarea nucleară a căpătat aspecte incomensurabil mai complexe, NATO și-a fundamentat Conceptul Strategic pe principiul „ripostei flexibile”³, creând incertitudine asupra tipului de răspuns strategic.

Încheierea perioadei Războiului Rece a adus cu sine noi situații strategice, ceea ce a condus la elaborarea unui nou Concept Strategic, transparent, bazat pe principiile securității și cooperării. Noul Concept a fost adoptat la Roma, în anul 1991. Apoi, după prima etapă a extinderii NATO a fost elaborat, la Summit-ul de la Washington, în 1999, un nou Concept Strategic, care stabilea scopurile și ghida acțiunile NATO până de curând. Principalele prevederi ale conceptului din 1999 erau legate de: prezervarea relației transatlantice, menținerea unor capacități credibile, dezvoltarea unei dimensiuni europene, concentrarea pe misiuni de managementul crizelor și prevenirea conflictelor, dezvoltarea parteneriatelor euroatlantice, extinderea pe baza articolului 10 din Tratat și dezvoltarea unei politici de neproliferare nucleară și control al armamentelor. Schimbările rapide, de o complexitate fără precedent, momentul septembrie 2001, dezbaterile transatlantice care au urmat intervenției militare a SUA în Irak, revigorarea atitudinii Rusiei, din ce în ce mai activă pe măsură ce procesul de extindere al Alianței a făcut ca frontierele comunității transatlantice să se mute din ce în ce mai aproape de teritoriile aflate sub sfera de influență a Moscovei, toate acestea au condus la apariția nevoii de transformare structurală și operațională a NATO. În aceste condiții, și pe fondul reglementării aspectelor legate de capacități, la Summit-ul de la Riga, din 2006, a fost adoptat documentul de tranziție numit

¹ Constantin Moștofleu, *Evoluția conceptului strategic al Alianței*, Spirit Militar Modern, Nr. 3-4/2004, București, 2004 (<http://www.presamil.ro/SMM/2004/03-04/pag%206-8.htm>).

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

*Comprehensive Political Guidance*⁴, care adăuga ca principale amenințări pentru NATO terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă, instabilitatea generată de statele fragile, crizele regionale, folosirea improprie a noilor tehnologii și blocarea accesului la resursele vitale. Acest fapt demonstrează că Tratatul Atlanticului de Nord rămâne, încă, un document suficient de adaptat vremurilor actuale și prin prisma mesajului transmis, și anume că NATO înseamnă capacitatea colectivă de apărare a valorilor, intereselor și teritoriului împotriva oricăror posibile amenințări. Schimbarea naturii acestora din urmă implică și transformarea modului de răspuns la acestea. Dacă acestea se schimbă, trebuie transformat modul de răspuns în fața lor.

Prin urmare, Alianța se afla într-un moment ce reflecta presiunile noului mediu de securitate. Distribuția inegală a responsabilităților⁵ în Afganistan, ca și dezbaterile privind nivelul forțelor și strategiile adoptate demonstau că transformarea misiunilor NATO presupunea și o reșezare a coeziunii politice a Alianței.

1. Etapele procesului de elaborare și adoptare a noului concept strategic al NATO

Așa cum menționam, odată cu schimbările mediului internațional de securitate, pe fondul procesului de extindere al Alianței, necesitatea unui nou Concept Strategic se făcea din ce în ce mai puternic simțită. Ideea elaborării unui nou document programatic a pornit de la realitatea că precedentul Concept⁶ exista de peste un deceniu, perioadă care a fost marcată de schimbări importante atât la nivelul structural al NATO (prin extinderea cu noi state membre), dar și în ceea ce privește evoluția mediului strategic și de securitate în care Alianța trebuie să acționeze. Pe acest fond, cu prilejul Summit-ului de la Strasbourg-Kehl, din aprilie 2009, când șefii de stat și de guvern ai statelor membre NATO au înmănat Secretarului general sarcina de a stabili și coordona un grup de experți care, prin consultare cu statele membre, să analizeze și apoi să elaboreze recomandări privind viitorul Concept Strategic al NATO și să facă propuneri în vederea implementării acestuia. Astfel, Secretarul general al NATO, Anders Fogh Rasmussen, a selectat un grup de experți a cărui sarcină era elaborarea Noului Concept Strategic, în baza mandatului primit la Summit-ul de la Strasbourg-Kehl. Obiectivul procesului de elaborare a unui Nou Concept Strategic al NATO a fost afirmat în *Declarația privind Securitatea Alianței*, adoptată la Summit-ul NATO din aprilie 2009⁷, statele

⁴ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b061129e.htm>

⁵ Rafael L. Bardaji, Manuel Coma, *NATO 3.0 Ready for a New World*, Strategic Studies Group, Madrid, 2009, p. 12 (<http://www.acus.org/files/NATO3.0.pdf>)

⁶ http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_27433.htm

⁷ http://www.nato.int/cps/en/natolive/news_52838.htm?mode=pressrelease

membre NATO fiind hotărâte să reformeze Alianța pentru a îmbunătăți răspunsul acesteia la actualele amenințări și capacitatea sa de a anticipa viitoare riscuri.

Principalele etape ale procesului de elaborare a Noului Concept Strategic (NCS) al NATO au fost:

- *faza de reflecție* a fost inițiată la 4 septembrie 2009, când Grupul de experți NCS și-a început oficial activitatea, printr-o reuniune informală cu reprezentanții permanenți ai statelor membre. Activitățile acestei faze au fost concentrate în special asupra discuțiilor în cadrul a patru seminariilor NATO („NATO’s Fundamental Security Tasks”, „NATO’s Engagements in an Era of Globalization”, „Partnerships and beyond”, „Transformation: Structures, Forces and Capabilities“);
- *faza de consultare* a avut loc la începutul anului 2010 și a constat din deplasări ale Grupului în capitalele statelor Aliate (pentru discuții cu mediile guvernamentale, parlamentare și academice⁸);
- *faza de negociere* a documentului (a doua jumătate a anului 2010).

2. Analiza și recomandările preliminare documentului final

Activitatea grupului de experți s-a concretizat prin lansarea documentului „NATO 2020: ASSURED SECURITY; DYNAMIC ENGAGEMENT, *Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*”⁹.

Așa cum se precizează încă din introducerea documentului, analiza și recomandările din cuprinsul acestuia au fost avansate pentru a constitui un sprijin în alcătuirea de către secretarul general NATO, a proiectului pentru noul Concept Strategic al NATO, care urma să fie prezentat șefilor de guvern la Summit-ul de la Lisabona din toamna anului trecut.

În urma studierii conținutului acestui document, considerăm că există aspecte ce pot fi **reținute drept repere importante care au constituit fundamentul documentului final al noului Concept Strategic**. Este vorba despre *reperele privind mediul actual de securitate, factorii care afectează securitatea, elementele de politică și organizare internă, precum și viitoarele misiuni militare*:

■ *reperere privind mediul actual de securitate*¹⁰:

- terorismul, ale cărui efecte au fost vizibile, atât prin efecte cât și prin reacții, în special după 11 septembrie 2001;

⁸ România a primit vizita expertului francez Bruno Racine și a celui turc Ümit Pamir, în perioada 8-9 aprilie 2010. (http://www.adevarul.ro/actualitate/eveniment/Bogdan-Aurescu-Facilitatile-Romania-SUA_0_204579817.html)

⁹ www.nato.int/strategic-concept/expertsreport.pdf

¹⁰ ***, *NATO 2020: ASSURED SECURITY; DYNAMIC ENGAGEMENT, Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*, NATO Public Diplomacy Division, Brussels, 2010.

- relația tehnologie-terorism (inclusiv cyberterorismul);
- gradul încă scăzut al împărtășirii informațiilor și securitatea acestora;
- lipsa unui acord global privind neproliferarea nucleară;
- reizbucnirea tensiunilor istorice existente la periferia Europei (în opinia noastră este o referire la tensiunile de tip etnic și religios, aici putând fi considerate atât cele din spațiul balcanic cât și cele din spațiul Europei de Vest, din Irlanda de Nord și Țara Bascilor unde activează mișcări militante violente, separatiste – ETA fiind inclusă pe lista grupurilor teroriste de către SUA și UE);
- implicațiile pirateriei;
- furnizarea energiei;
- atenția acordată mediului;
- criza economică care a pus presiune pe bugetele naționale;
- **factorii care afectează securitatea**¹¹:
- proliferarea armelor de distrugere în masă, în special a celor nucleare;
- ambitiile grupurilor teroriste;
- persistența unor rivalități regionale, naționale, etnice și religioase;
- folosirea frecventă în activitățile globale curente a sistemelor informatice, din cauza potențialelor vulnerabilități la atacuri informatice;
- con competiția pentru petrol și alte resurse strategice (în legătură cu aceasta fiind de subliniat importanța securității maritime;
- transformările demografice care pot agrava probleme globale precum sărăcia, lipsa hranei, imigrația ilegală și răspândirea pandemiilor;
- degradarea din ce în ce mai crescută a mediului înconjurător, inclusiv schimbarea climei;
- **elemente de organizare internă și politică**¹²:
- utilizarea lecțiilor învățate din Afganistan pentru alte misiuni din afara granițelor alianței;
- adoptarea unor reforme administrative;
- continuarea reformei și transformării militare;
- revizuirea unor proceduri privind luarea deciziilor în sensul punerii accentului pe obținerea sprijinului populației și al parlamentelor statelor membre acest sprijin fiind un factor decisiv al succesului misiunilor NATO;
- continuarea politicii de acceptare a noi membri;
- dezvoltarea de noi parteneriate de cooperare (de tipul PfP, Mediteranean Dialogue sau Istanbul Cooperation Initiative) și revizuirea celor existente;

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem*

- relația NATO-UE;
- relația NATO-ONU;
- parteneriatul NATO-Rusia;
- ▣ **viitoare misiuni militare, inter-relaționate, ale NATO**¹³:

- împiedicarea, prevenirea și apărarea împotriva oricărei amenințări cu agresiunea, în scopul asigurării independenței politice și integrității teritoriale ale fiecărui stat membru, potrivit art. 5 al Tratatului Atlanticului de Nord;

- cooperarea cu parteneri și instituții civile pentru a proteja zona statelor semnatare ale tratatului de întreaga gamă de provocări neconvenționale la adresa securității;

- desfășurarea și sprijinul capabilităților expediționare pentru operațiile militare desfășurate dincolo de frontiera regiunii Euro-Atlantice atunci când este necesar să se prevină un atac asupra acestei regiuni sau pentru a proteja drepturile legale sau alte interese vitale ale membrilor Alianței;

- sprijinul acordat modelării unui mediu internațional de securitate mai stabil și pașnic prin îmbunătățirea operabilității, a furnizării de pregătire specializată militară și de poliție, coordonarea asistenței militare și cooperarea cu guvernele țărilor semnificative.

3. Documentul final al Noului Concept Strategic al NATO

Pe baza documentului „NATO 2020: ASSURED SECURITY; DYNAMIC ENGAGEMENT, *Analysis and recommendations of the group of experts on a new strategic concept for NATO*”, elaborat de colectivul condus de Madeleine Albright, secretarul general NATO, Anders Fogh Rasmussen, a redactat, personal, varianta finală a proiectului Noului Concept Strategic NATO și l-a trimis spre analiză și dezbateră către ambasadorii celor 28 de state membre ale NATO pentru ca, ulterior, pe 14 octombrie 2010, să fie analizat de către miniștrii de Externe și ai Apărării, în cursul unei reuniuni organizate la Bruxelles. Versiunea finală a fost prezentată șefilor de stat și de guvern participanți la Summit-ul NATO de la Lisabona, din 19-20 noiembrie anul trecut.

În Conceptul Strategic NATO – 2010¹⁴ există elemente de continuitate din varianta anterioară, considerată ca o bază de plecare și, acolo unde s-a simțit nevoia, s-au făcut nuanțările și precizările necesare. S-au păstrat, astfel, cele trei misiuni fundamentale ale Alianței:

a) *apărarea colectivă*, care este apreciată drept responsabilitatea principală a Alianței, aceasta presupunând protecția și apărarea teritoriului statelor membre și

¹³ *Ibidem.*

¹⁴ <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>

a populațiilor acestora împotriva tuturor pericolelor și amenințărilor, inclusiv celor de tip nou. Sunt vizate orice provocări emergente de securitate și noile amenințări care ar afecta securitatea fundamentală a aliaților individuali sau a Alianței ca întreg.

b) *managementul crizelor*, din a cărei perspectivă Alianța se va angaja activ, apelând la instrumente politice și militare adecvate, pentru a contribui la gestionarea crizelor în devenire, susceptibile a aduce atingere securității Alianței, înainte ca acestea să degereze în conflicte. În situația conflictelor în derulare, NATO va acționa pentru stoparea și rezolvarea lor, dacă acestea compromit securitatea Alianței, iar în perioada post-conflict va ajuta la consolidarea stabilității ca sursă de realizare a securității euroatlantice.

Adeptă a anticipării și prevenirii conflictelor, NATO va fi pregătită și pentru gestionarea ostilităților, inclusiv ale celor cu caracter de insurgență/contrainsurgență, în care se regăsesc și acțiuni specifice terorismului.

c) *securitatea prin cooperare* așa cum transpare din cadrul Conceptul Strategic subliniază că promovarea securității euroatlantice se poate realiza eficient numai prin extinderea relațiilor de parteneriat cu alte state și organizații din întreaga lume, relații bazate pe dialog politic și cooperare practică. Sunt reliefate cooperarea între NATO și ONU, NATO și Uniunea Europeană, Cooperarea NATO – Rusia, Consiliul Parteneriatului Euroatlantic și Parteneriatul pentru Pace, Dialogul Mediteranean, Comisiile NATO – Ucraina și NATO – Georgia, Inițiativa de Cooperare de la Istanbul, considerate elemente care pot contribui la stabilitatea internațională și securitatea euroatlantică, preconizându-se, de asemenea, și dezvoltarea unui parteneriat de securitate aprofundat cu partenerii din zona Golfului.

Un element de relativă noutate este reprezentat de apărarea împotriva amenințării unui atac cu rachetă balistică¹⁵. Acest aspect poate duce la asumarea unei misiuni esențiale de către NATO, în condițiile în care, pe fondul inițiativei americane de a desfășura un scut antirachetă se va oferi o acoperire mai eficientă, mai rapidă și mai solidă decât în cazul propunerilor anterioare. De asemenea, apărarea antirachetă este pusă într-un context NATO, cu participarea deschisă către toți membrii. Apărarea antirachetă este eficientă atunci când este o acțiune comună, iar o cooperare în Alianță și între NATO și partenerii ei, mai ales cu Rusia¹⁶, este de dorit. Transferul responsabilității realizării sistemului antirachetă, de la SUA către NATO, presupune, însă, după părerea noastră, depășirea unor obstacole importante. Dificultățile vor fi legate de costurile semnificative destinate realizării

¹⁵ <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>, pp. 3, 5, 10.

¹⁶ *Ibidem*, p. 5.

și menținerii unui sistem antirachetă eficient. Astfel, un scut antirachetă NATO, ar însemna cheltuieli suplimentare ale statelor membre, pe cale de consecință și pentru România.

Concluzionând, este evident că noul Concept Strategic constituie un document fundamental, care va oferi Alianței liniile directoare, în sensul valorilor Alianței, pentru contracararea oricăror amenințări. În această direcție este de așteptat ca România să acționeze în sensul consolidării unei Alianțe transatlantice puternice și unite, capabile să răspundă provocărilor regionale și globale din mediul de securitate, într-o manieră adecvată, de parteneriat, prin cooperarea cu statele aliate precum și cu celelalte organizații internaționale.

BIBLIOGRAFIE

***, *Integrarea euroatlantică - Priorități post-Praga*, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Editura AISM, București, 2002

***, *România-NATO 1990-2002*, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Editura AISM, București, 2002

Constantin Moștoflei, *Evoluția conceptului strategic al Alianței*, Spirit Militar Modern, Nr. 3-4/2004, București, 2004

http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm

http://www.nato.int/strategic-concept/strategic-concept_bibliography.html#strategic_concept_historical_overview

